

**European Charter
for Regional
or Minority Languages**

**Charte européenne
des langues régionales
ou minoritaires**

**Europees Handvest
voor regionale talen
of talen van minderheden**

**DUTCH VERSION
UNOFFICIAL TRANSLATION**

(Tekst geldend op: 24-09-2010)

Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden, Straatsburg, 05-11-1992

Preambule

De Lidstaten van de Raad van Europa die dit Handvest hebben ondertekend,

Overwegende dat het doel van de Raad van Europa is het tot stand brengen van een grotere eenheid tussen zijn leden, vooral met het oog op het behoeden en verwezenlijken van de idealen en beginselen die hun gemeenschappelijk erfdeel vormen;

Overwegende dat de bescherming van de historische regionale talen of talen van minderheden in Europa, waarvan sommige geheel dreigen te verdwijnen bijdraagt aan de instandhouding en ontwikkeling van de culturele rijkdom en tradities van Europa;

Overwegende dat het recht om een regionale taal of taal van een minderheid in het particuliere en openbare leven te gebruiken een onvervreemdbaar recht is overeenkomstig de beginselen neergelegd in het Internationaal Verdrag van de Verenigde Naties inzake burgerrechten en politieke rechten en in overeenstemming met het Verdrag van de Raad van Europa tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden;

Gelet op de werkzaamheden verricht binnen de CVSE en met name de Slotakte van Helsinki van 1975 en het document van de Bijeenkomst van Kopenhagen van 1990;

De waarde van de wisselwerking tussen verschillende culturen en van meertaligheid beklemtonende en overwegende dat de bescherming en bevordering van regionale talen of talen van minderheden niet ten koste mag gaan van de officiële talen en van de noodzaak deze te leren;

Zich ervan bewust dat de bescherming en bevordering van regionale talen of talen van minderheden in de verschillende landen en regio's van Europa een belangrijke bijdrage vormen aan de opbouw van een Europa dat is gegrondvest op de beginselen van democratie en culturele verscheidenheid binnen het kader van nationale soevereiniteit en territoriale integriteit;

In aanmerking nemende de specifieke omstandigheden en historische tradities in de verschillende regio's van de Europese Staten,

Zijn het volgende overeengekomen:

DEEL I. ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1. Begripsomschrijvingen

Voor de toepassing van dit Handvest wordt verstaan onder:

- a. "regionale talen of talen van minderheden" : talen die:
 - i. van oudsher worden gebruikt in een bepaald gebied van een Staat door onderdanen van die Staat die een numerieke minderheid vormen ten opzichte van de overige bevolking van de Staat; en
 - ii. verschillen van de officiële taal/talen van die Staat; hieronder worden niet verstaan de dialecten van de officiële taal/talen van de Staat of de talen van migranten;
- b. "gebied waarbinnen de regionale taal of de taal van een minderheid wordt gebruikt" : het geografische gebied waarbinnen deze taal de uitdrukingswijze

- vormt van een voldoende aantal mensen om de aanneming te rechtvaardigen van de diverse beschermende en bevorderende maatregelen waarin dit Handvest voorziet;
- c. "niet-territoriale talen" : talen gebruikt door onderdanen van de Staat die verschillen van de taal of talen gebruikt door de overige bevolking van die Staat maar die, hoewel zij van oudsher binnen het gebied van die Staat worden gebruikt, niet met een bepaald gebied daarvan kunnen worden vereenzelvigd.

Artikel 2. Verplichtingen

1. Elke Partij verplicht zich tot de toepassing van de bepalingen van Deel II op alle regionale talen of talen van minderheden die binnen haar grondgebied worden gesproken en voldoen aan de begripsomschrijving in artikel 1.
2. Ten aanzien van elke op het tijdstip van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring in overeenstemming met artikel 3 aangegeven taal verplicht elke Partij zich tot toepassing van minimaal vijfendertig leden of letters daarvan, gekozen uit de bepalingen van Deel III van het Handvest, waaronder ten minste drie gekozen uit artikel 8 en artikel 12 en telkens één uit artikel 9, artikel 10, artikel 11 en artikel 13.

Artikel 3. Praktische regelingen

1. Elke ondertekenende Staat geeft in zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring elke regionale taal of taal van een minderheid, dan wel officiële taal aan die minder algemeen wordt gebruikt op zijn gehele grondgebied of een deel daarvan, waarop de overeenkomstig artikel 2, tweede lid, gekozen leden van toepassing zijn.
2. Iedere Partij kan op een later tijdstip de Secretaris-Generaal ervan in kennis stellen dat zij de uit de bepalingen van een ander lid van het Handvest voortvloeiende verplichtingen aanvaardt, die zij niet reeds heeft aangegeven in haar akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring of dat zij het eerste lid van dit artikel zal toepassen op andere regionale talen of talen van minderheden of op andere officiële talen die minder algemeen worden gebruikt op haar gehele grondgebied of een deel daarvan.
3. De in het voorgaande lid bedoelde verplichtingen worden geacht een integrerend deel te vormen van de bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring en zullen vanaf de datum van kennisgeving daarvan dezelfde werking hebben.

Artikel 4. Bestaande beschermingsregelingen

1. Geen enkele bepaling in dit Handvest mag zo worden uitgelegd dat deze enigerlei rechten gewaarborgd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens beperkt of aantast.
2. De bepalingen van dit Handvest vormen geen aantasting van gunstiger bepalingen betreffende de status van regionale talen of talen van minderheden of de rechtspositie van tot minderheden behorende personen die in een Partij gelden of die zijn voorzien in desbetreffende internationale bilaterale of multilaterale overeenkomsten.

Artikel 5. Bestaande verplichtingen

Geen enkele bepaling in dit Handvest mag zo worden uitgelegd dat deze een recht inhoudt om zich bezig te houden met activiteiten of handelingen te verrichten die strijdig zijn met de doelstellingen van het Handvest der Verenigde Naties of met andere verplichtingen ingevolge het internationale recht, met inbegrip van het beginsel van de soevereiniteit en territoriale integriteit van Staten.

Artikel 6. Informatie

De Partijen verplichten zich erop toe te zien dat de betrokken autoriteiten, organisaties en personen op de hoogte worden gesteld van de door dit Handvest geschapen rechten en

plichten.

DEEL II. OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 2, EERSTE LID, NAGESTREEFDE DOELSTELLINGEN EN BEGINSLEN

Artikel 7. Doelstellingen en beginselen

1. De Partijen baseren hun beleid, wetgeving en praktijk ten aanzien van regionale talen of talen van minderheden in de gebieden waar deze talen worden gebruikt en overeenkomstig de situatie van elke taal, op de volgende doelstellingen en beginselen:
 - a. de erkenning van de regionale talen of talen van minderheden als uiting van culturele rijkdom;
 - b. de eerbiediging van het geografisch gebied van elke regionale taal of taal van een minderheid ten einde te verzekeren dat bestaande of nieuwe bestuurlijke indelingen geen belemmering vormen voor de bevordering van de desbetreffende regionale taal of taal van een minderheid;
 - c. de noodzaak van vastberaden optreden ter bevordering van regionale talen of talen van een minderheid ten einde deze te beschermen;
 - d. de vergemakkelijking en/of aanmoediging van het gebruik van regionale talen of talen van minderheden, in gesproken en geschreven vorm, in het openbare en het particuliere leven;
 - e. de instandhouding en ontwikkeling van banden, op de door dit Handvest bestreken terreinen, tussen groepen die een regionale taal of taal van een minderheid gebruiken en andere groepen in de Staat die een taal spreken die in identieke of soortgelijke vorm wordt gebruikt, alsmede de totstandkoming van culturele betrekkingen met andere groepen in de Staat die andere talen gebruiken;
 - f. het voorzien in passende vormen en middelen voor het onderwijs in en de bestudering van regionale talen of talen van minderheden op alle daarvoor in aanmerking komende onderwijsniveaus;
 - g. het verschaffen van voorzieningen om degenen die een regionale taal of taal van een minderheid niet spreken en die wonen in het gebied waar deze wordt gebruikt, in staat te stellen deze taal te leren indien zij dit wensen;
 - h. de bevordering van studie en onderzoek van regionale talen of talen van minderheden aan universiteiten of gelijkwaardige instellingen;
 - i. de bevordering van passende soorten internationale uitwisselingen, op de door dit Handvest bestreken terreinen, voor regionale talen of talen van minderheden die in identieke of soortgelijke vorm worden gebruikt in twee of meer Staten.
2. De Partijen verplichten zich tot het wegnemen, indien zij dit nog niet hebben gedaan, van alle ongerechtvaardigde vormen van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur betreffende het gebruik van een regionale taal of taal van een minderheid en waarmede wordt beoogd de instandhouding of ontwikkeling van een zodanige taal te ontmoedigen of in gevaar te brengen. De aanneming van bijzondere maatregelen ten gunste van regionale talen of talen van minderheden, gericht op de bevordering van gelijkheid tussen de gebruikers van deze talen en de overige bevolking, of waarbij naar behoren rekening wordt gehouden met hun specifieke omstandigheden, wordt niet beschouwd als discriminerend optreden tegen de gebruikers van meer algemeen gebruikte talen.
3. De Partijen verplichten zich ertoe dat door passende maatregelen onderling begrip tussen alle linguïstische groepen van het land wordt gekweekt en in het bijzonder dat in de doelstellingen van in hun land gegeven onderwijs en opleiding de eerbiediging van, het begrip voor en de tolerantie ten aanzien van regionale talen of talen van minderheden worden opgenomen en dat de massamedia worden aangemoedigd hetzelfde doel na te streven.
4. Bij het bepalen van hun beleid ten aanzien van regionale talen of talen van een minderheid houden de Partijen rekening met de behoeften en wensen naar voren gebracht door de groepen die deze talen gebruiken. Deze groepen worden aangemoedigd indien nodig organen in het leven te roepen ten behoeve van het

uitbrengen van advies aan de autoriteiten inzake alle aangelegenheden betreffende regionale talen of talen van minderheden.

5. De Partijen verplichten zich tot het op overeenkomstige wijze toepassen van de in het eerste tot en met het vierde lid genoemde beginselen op niet-territoriale talen. Wat deze talen betreft, worden de aard en de reikwijdte van de ter uitvoering van dit Handvest te nemen maatregelen evenwel op soepele wijze bepaald, indachtig de behoeften en wensen en met eerbiediging van de tradities en kenmerken van de groepen die de desbetreffende talen gebruiken.

DEEL III. MAATREGELEN TER BEVORDERING VAN HET GEBRUIK VAN REGIONALE TALEN OF TALEN VAN MINDERHEDEN IN HET OPENBARE LEVEN IN OVEREENSTEMMING MET DE INGEVOLGE ARTIKEL 2, TWEEDE LID, AANGEGANE VERPLICHTINGEN

Artikel 8. Onderwijs

1. Met betrekking tot het onderwijs verplichten de Partijen zich ertoe, binnen het grondgebied waar deze talen worden gebruikt, overeenkomstig de situatie van elk van deze talen en zonder afbreuk te doen aan het onderwijs in de officiële taal of talen van de Staat:
 - a.
 - i. aan het onderwijs op school voorafgaand onderricht te bieden in de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden; of
 - ii. een aanmerkelijk deel van het aan het onderwijs op school voorafgaand onderricht te bieden in de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden; of
 - iii. een van de onder i en ii genoemde maatregelen althans toe te passen op de leerlingen wier gezin daarom verzoekt en wier aantal voldoende wordt geacht; of
 - iv. indien de autoriteiten geen directe bevoegdheid op het gebied van het aan het onderwijs op school voorafgaande onderricht hebben, de toepassing van de in i tot en met iii bedoelde maatregelen te begunstigen en/of aan te moedigen;
 - b.
 - i. primair onderwijs te bieden in de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden; of
 - ii. een aanmerkelijk deel van het primair onderwijs te bieden in de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden; of
 - iii. binnen het primair onderwijs te voorzien in het onderwijzen van de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden als integrerend deel van het leerplan; of
 - iv. een van de onder i tot en met iii genoemde maatregelen althans toe te passen op de leerlingen wier gezin daarom verzoekt en wier het aantal voldoende wordt geacht;
 - c.
 - i. voortgezet onderwijs in de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden te bieden; of
 - ii. een aanmerkelijk deel van het voortgezet onderwijs te bieden in de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden; of
 - iii. binnen het voortgezet onderwijs te voorzien in het onderwijzen van de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden als integrerend deel van het leerplan; of
 - iv. een van de onder i tot en met iii genoemde maatregelen althans toe te passen op de leerlingen die, of waar passend wier gezin, dit wensen in een voldoende geacht aantal;
 - d.
 - i. technisch onderwijs en beroepsonderwijs te bieden in de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden; of
 - ii. een aanmerkelijk deel van het technisch onderwijs en beroepsonderwijs te bieden in de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden; of
 - iii. binnen het technisch onderwijs en het beroepsonderwijs te voorzien in het onderwijzen van de desbetreffende regionale talen of talen van minderheden als

- integrerend deel van het leerplan; of
- iv. een van de in i tot en met iii bedoelde maatregelen althans toe te passen op de leerlingen die, of waar passend wier gezin, dit wensen in een voldoende geacht aantal;
- e.
- i. universitair en ander hoger onderwijs te bieden in regionale talen of talen van minderheden; of
 - ii. voorzieningen te verschaffen voor de bestudering van deze talen als vak in het universitair en hoger onderwijs; of
 - iii. indien de letters i en ii wegens de rol van de Staat met betrekking tot instellingen voor hoger onderwijs niet kunnen worden toegepast, het voorzien in universitair onderwijs of andere vormen van hoger onderwijs in regionale talen of talen van minderheden, dan wel voorzieningen voor de bestudering van deze talen als vak in het universitair en hoger onderwijs aan te moedigen en/of toe te staan;
- f.
- i. in het kader van volwassenenonderwijs en permanente educatie cursussen te bieden, die voornamelijk of geheel in de regionale talen of talen van minderheden worden gegeven; of
 - ii. deze talen aan te bieden als vak in het kader van volwassenenonderwijs en permanente educatie; of
 - iii. indien de autoriteiten geen directe bevoegdheid op het gebied van het volwassenenonderwijs hebben, het aanbieden van deze talen als vak in het kader van volwassenenonderwijs en permanente educatie te begunstigen en/of aan te moedigen;
- g. regelingen te treffen om het onderwijs in de geschiedenis en cultuur die in de regionale taal of de taal van een minderheid haar weerspiegeling vindt, te waarborgen;
- h. te voorzien in de basisopleiding en bijscholing van de docenten die nodig zijn voor de toepassing van die leden uit lid a tot en met g die door de Partij zijn aanvaard;
- i. een of meer toezichthoudende organen in te stellen verantwoordelijk voor het volgen van de genomen maatregelen en de bereikte vooruitgang bij het tot stand brengen of ontwikkelen van het onderwijzen van regionale talen of talen van minderheden, alsmede voor het opstellen van periodieke verslagen inzake hun bevindingen, die zullen worden gepubliceerd.
2. Met betrekking tot het onderwijs en ten aanzien van andere gebieden dan die waar de regionale talen of talen van minderheden traditioneel worden gebruikt, verplichten de Partijen zich ertoe, indien het aantal gebruikers van een regionale taal of taal van een minderheid dit rechtvaardigt, het onderwijzen in of van de regionale taal of taal van een minderheid op alle passende onderwijsniveaus toe te staan, aan te moedigen of daarin te voorzien.

Artikel 9. Rechterlijke autoriteiten

1. De Partijen verplichten zich ertoe, ten aanzien van de gerechtshoeven waar het aantal inwoners dat de regionale taal of taal van een minderheid gebruikt de onderstaande maatregelen rechtvaardigt, overeenkomstig de situatie van elk van deze talen en op voorwaarde dat het gebruik van de in dit lid geboden mogelijkheden door de rechter niet wordt geacht de goede rechtsbedeling te belemmeren:
- a. in strafrechtelijke procedures:
- i. te bepalen dat de rechters, op verzoek van een van de partijen, de procedure voeren in de regionale taal of taal van een minderheid; en/of
 - ii. de gedaagde het recht te waarborgen om zijn/haar regionale taal of taal van een minderheid te gebruiken; en/of
 - iii. te bepalen dat verzoeken en bewijs, schriftelijk dan wel mondeling, niet als niet-toelaatbaar worden beschouwd uitsluitend omdat zij in een regionale taal of taal van een minderheid zijn gesteld; en/of
 - iv. op verzoek documenten die verband houden met gerechtelijke procedures te overleggen in de desbetreffende regionale taal of taal van een minderheid, indien nodig door gebruik te maken van tolken en vertalingen, zonder extra kosten voor

- de betrokkenen;
 - b. in civiele procedures:
 - i. te bepalen dat de rechters, op verzoek van een van de partijen, de procedure voeren in de regionale taal of taal van een minderheid; en/of
 - ii. toe te staan, wanneer een procederende partij persoonlijk voor een rechter moet verschijnen, dat hij of zij zijn of haar regionale taal of taal van een minderheid kan gebruiken zonder daarbij extra kosten te moeten maken; en/of
 - iii. toe te staan dat stukken en bewijs worden overgelegd in de regionale taal of taal van een minderheid, indien nodig door gebruik te maken van tolken en vertalingen;
 - c. in procedures voor de administratieve rechter:
 - i. te bepalen dat de rechters, op verzoek van een van de partijen, de procedure voeren in de regionale taal of taal van een minderheid; en/of
 - ii. toe te staan, wanneer een procederende partij persoonlijk voor een rechter moet verschijnen, dat hij of zij zijn of haar regionale taal of taal van een minderheid kan gebruiken zonder daarbij extra kosten te moeten maken; en/of
 - iii. toe te staan dat stukken en bewijs worden overgelegd in de regionale taal of taal van een minderheid, indien nodig door gebruik te maken van tolken en vertalingen;
 - d. stappen te ondernemen om te waarborgen dat de toepassing van i en iii van de letters b en c en de eventueel noodzakelijke gebruikmaking van tolken en vertalingen geen extra kosten voor de betrokkenen met zich brengt.
2. De Partijen verplichten zich ertoe:
- a. niet te weigeren in de Staat opgestelde juridische documenten als geldig te erkennen, uitsluitend omdat deze zijn gesteld in een regionale taal of een taal van een minderheid; of
 - b. niet te weigeren, tussen de partijen, in de Staat opgestelde juridische documenten als geldig te erkennen, uitsluitend omdat deze zijn gesteld in een regionale taal of taal van een minderheid, en te bepalen dat men zich op die documenten kan beroepen tegen belanghebbende derden die geen gebruiker van deze taal zijn, op voorwaarde dat de inhoud van het document door de persoon of personen die zich op deze documenten beroept/beroept aan hen bekend wordt gemaakt; of
 - c. niet te weigeren, tussen de partijen, in de Staat opgestelde juridische documenten als geldig te erkennen, uitsluitend omdat deze zijn gesteld in een regionale taal of taal van een minderheid.
3. De Partijen verplichten zich ertoe de belangrijkste nationale wetsteksten en de teksten die in het bijzonder betrekking hebben op de gebruikers van deze talen, beschikbaar te stellen in de regionale taal of taal van een minderheid, tenzij deze teksten op andere wijze worden verstrekt.

Artikel 10. Bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten

1. Binnen de bestuurlijke districten van de Staat waarin het aantal inwoners die gebruiker zijn van een regionale taal of taal van een minderheid de onderstaande maatregelen rechtvaardigt en overeenkomstig de situatie van elke taal verplichten de Partijen zich ertoe, voor zover dit redelijkerwijze mogelijk is:
- a.
 - i. te waarborgen dat de bestuurlijke autoriteiten de regionale taal of taal van een minderheid gebruiken; of
 - ii. te waarborgen dat hun ambtenaren die in contact met het publiek staan in hun betrekkingen met personen die zich tot hen wenden in de regionale taal of taal van een minderheid, deze taal gebruiken; of
 - iii. te waarborgen dat gebruikers van een regionale taal of taal van een minderheid mondeling of schriftelijk hun aanvragen kunnen indienen in deze taal en daarin een antwoord kunnen ontvangen; of
 - iv. te waarborgen dat gebruikers van een regionale taal of taal van een minderheid

- v. mondeling of schriftelijk aanvragen in deze taal kunnen indienen; of
 - v. te waarborgen dat gebruikers van een regionale taal of taal van een minderheid rechtsgeldig een document in deze taal kunnen indienen;
 - b. algemeen gebruikte ambtelijke teksten en formulieren voor de bevolking in de regionale taal of taal van een minderheid of in tweetalige versies beschikbaar te stellen;
 - c. toe te staan dat de bestuurlijke autoriteiten documenten opstellen in een regionale taal of taal van een minderheid.
- 2.** Ten aanzien van de plaatselijke en regionale autoriteiten op het grondgebied waarvan het aantal inwoners die gebruiker zijn van een regionale taal of taal van een minderheid zodanig is dat de onderstaande maatregelen daardoor kunnen worden gerechtvaardigd, verplichten de Partijen zich ertoe toe te staan en/of aan te moedigen:
- a. het gebruik van een regionale taal of taal van een minderheid binnen het kader van de regionale of plaatselijke autoriteit;
 - b. de mogelijkheid dat gebruikers van een regionale taal of taal van een minderheid mondeling of schriftelijk aanvragen in deze taal indienen ;
 - c. de publikatie door regionale autoriteiten van hun officiële documenten eveneens in de desbetreffende regionale taal of taal van een minderheid;
 - d. de publikatie door plaatselijke autoriteiten van hun officiële documenten eveneens in de desbetreffende regionale taal of taal van een minderheid;
 - e. het gebruik door regionale autoriteiten van een regionale taal of taal van een minderheid in debatten tijdens hun vergaderingen, zonder evenwel het gebruik van de officiële taal of talen van de Staat uit te sluiten;
 - f. het gebruik door lokale autoriteiten van een regionale taal of taal van een minderheid in debatten tijdens hun vergaderingen, zonder evenwel het gebruik van de officiële taal of talen van de Staat uit te sluiten;
 - g. het gebruik of de aanneming van de traditionele en juiste vormen van toponiemen in de regionale taal of taal van een minderheid, indien noodzakelijk te zamen met de naam in de officiële taal of talen.
- 3.** Ten aanzien van openbare diensten verleend door de administratieve autoriteiten of andere personen die namens deze optreden, verplichten de Partijen zich ertoe, binnen het gebied waar de regionale taal of taal van een minderheid wordt gebruikt, overeenkomstig de situatie van elke taal en voor zover dit redelijkerwijze mogelijk is:
- a. te waarborgen dat de regionale taal of taal van een minderheid bij het verlenen van de dienst worden gebruikt; of
 - b. gebruikers van een regionale taal of taal van een minderheid toe te staan dat zij een verzoek indienen en een antwoord ontvangen in deze taal; of
 - c. gebruikers van een regionale taal of taal van een minderheid toe te staan dat zij een verzoek in deze taal indienen.
- 4.** Ten einde de door hen aanvaarde bepalingen van het eerste, tweede en derde lid toe te passen verplichten de Partijen zich tot het nemen van een of meer van de volgende maatregelen:
- a. vertaling of tolkendiensten naar vereist;
 - b. aanwerving en, waar nodig, opleiding van de vereiste ambtenaren;
 - c. inwilliging voor zover mogelijk van verzoeken van ambtenaren die bekend zijn met een regionale taal of taal van een minderheid om te worden aangesteld in het gebied waar die taal wordt gebruikt.
- 5.** De Partijen verplichten zich ertoe het gebruik of de aanneming toe te staan van achternamen in de regionale taal of taal van een minderheid op verzoek van de betrokkenen.

Artikel 11. Media

1. De Partijen verplichten zich ertoe, voor de gebruikers van de regionale taal of taal van een minderheid in de gebieden waar deze taal wordt gesproken, overeenkomstig de situatie van elke taal, voor zover de autoriteiten direct of indirect bevoegd zijn, bevoegdheden bezitten of een rol op dit terrein spelen en met eerbiediging van het beginsel van de onafhankelijkheid en autonomie van de media:
 - a. voorzover radio en televisie een openbare dienst zijn:
 - i. de oprichting te waarborgen van ten minste één radiostation en één televisiekanaal in de regionale taal of taal van een minderheid; of
 - ii. de oprichting van ten minste één radiostation en één televisiekanaal in de regionale taal of taal van een minderheid aan te moedigen en/of te vergemakkelijken; of
 - iii. voldoende voorzieningen te treffen opdat zendgemachtigden programma's in de regionale taal of taal van een minderheid aanbieden;
 - b.
 - i. de oprichting van ten minste één radiostation in de streek taal of taal van een minderheid aan te moedigen en/of te vergemakkelijken; of
 - ii. het regelmatig uitzenden van radioprogramma's in de regionale taal of taal van een minderheid aan te moedigen en/of te vergemakkelijken;
 - c.
 - i. de oprichting van ten minste één televisiekanaal in de regionale taal of taal van een minderheid aan te moedigen en/of te vergemakkelijken; of
 - ii. het regelmatig uitzenden van televisieprogramma's in de regionale taal of taal van een minderheid aan te moedigen en/of te vergemakkelijken;
 - d. de produktie en distributie van auditieve en audiovisuele werken in de regionale taal of taal van een minderheid aan te moedigen en/of te vergemakkelijken;
 - e.
 - i. de oprichting en/of instandhouding van ten minste één krant in de regionale taal of taal van een minderheid aan te moedigen en/of te vergemakkelijken;
 - ii. de regelmatige publikatie van krant artikelen in de regionale taal of taal van een minderheid aan te moedigen en/of te vergemakkelijken;
 - f.
 - i. de extra kosten te dekken van de media die een regionale taal of taal van een minderheid gebruiken, wanneer de wet voorziet in financiële steun aan de media in het algemeen; of
 - ii. bestaande maatregelen voor financiële steun ook toe te passen op audiovisuele produkties in de regionale taal of taal van een minderheid;
 - g. de opleiding van journalisten en andere medewerkers voor media die een regionale taal of taal van een minderheid gebruiken, te ondersteunen.
2. De Partijen verplichten zich tot het waarborgen van de vrijheid van rechtstreekse ontvangst van radio- en televisieuitzendingen uit buurlanden in een taal die in identieke of soortgelijke vorm wordt gebruikt als een regionale taal of taal van een minderheid en zich niet te verzetten tegen de heruitzending van radio- en televisieprogramma's uit buurlanden in een dergelijke taal. Voorts verplichten zij zich ertoe erop toe te zien dat er geen beperkingen zullen worden opgelegd aan de vrijheid van meningsuiting en het vrije verkeer van informatie in de geschreven pers in een taal die in identieke of soortgelijke vorm wordt gebruikt als een regionale taal of taal van een minderheid. De uitoefening van de bovengenoemde vrijheden kan, aangezien deze plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, onderworpen zijn aan formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties die door de wet zijn voorgeschreven en noodzakelijk zijn in een democratische samenleving, in het belang van de nationale veiligheid, de territoriale integriteit of de openbare veiligheid, voor de preventie van wanorde of misdrijven, voor de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden, voor de bescherming van de reputatie of rechten van anderen, voor de preventie van de onthulling van in vertrouwen ontvangen informatie, of voor de handhaving van het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht.

3. De Partijen verplichten zich ertoe te waarborgen dat de belangen van de gebruikers van een regionale taal of taal van een minderheid vertegenwoordigd zijn of dat deze in aanmerking worden genomen binnen de overeenkomstig de wet ingestelde organen die verantwoordelijkheid dragen voor het waarborgen van de vrijheid en het pluralisme van de media.

Artikel 12. Culturele activiteiten en voorzieningen

1. Met betrekking tot culturele activiteiten en voorzieningen - met name bibliotheken, videotheken, culturele centra, musea, archieven, academies van wetenschappen, schouwburgen en bioscopen, alsmede letterkundige werken en filmproducties, vormen van culturele uitingen in de volkstaal, festivals en de cultuurindustrie, met inbegrip van onder meer het gebruik van nieuwe technologieën - verplichten de Partijen zich ertoe, binnen het gebied waar deze talen worden gebruikt en voor zover de autoriteiten bevoegd zijn, bevoegdheden bezitten of een rol spelen op dit terrein:
 - a. soorten uitingen en initiatieven die eigen zijn aan een regionale taal of taal van een minderheid aan te moedigen en de verschillende mogelijkheden om toegang tot in deze talen geproduceerde werken te verkrijgen, te bevorderen;
 - b. de verschillende mogelijkheden om in andere talen toegang te verkrijgen tot in een regionale taal of taal van een minderheid geproduceerde werken te bevorderen door vertaling, nasynchronisatie en ondertiteling, te steunen en te ontwikkelen;
 - c. de toegang in een regionale taal of taal van een minderheid tot in andere talen geproduceerde werken te bevorderen door vertaling, nasynchronisatie en ondertiteling, te steunen en te ontwikkelen;
 - d. erop toe te zien dat de organen die verantwoordelijk zijn voor het organiseren of ondersteunen van diverse vormen van culturele activiteiten, de kennis en het gebruik van een regionale taal of taal van een minderheid integreren in de activiteiten waartoe zij het initiatief nemen of waaraan zij ondersteuning bieden;
 - e. maatregelen te bevorderen om te verzekeren dat de organen die verantwoordelijk zijn voor het organiseren of ondersteunen van culturele activiteiten, beschikken over personeel dat de betrokken regionale taal of taal van een minderheid, alsmede de taal of talen van de overige bevolking, volledig beheerst;
 - f. te bevorderen dat vertegenwoordigers van de gebruikers van een bepaalde regionale taal of taal van een minderheid rechtstreeks deelnemen aan het bieden van voorzieningen en het plannen van culturele activiteiten;
 - g. de oprichting aan te moedigen en/of te vergemakkelijken van een of meer organen die verantwoordelijk zijn voor het verzamelen en het bewaren van een exemplaar van in de regionale taal of taal van een minderheid geproduceerde werken en het presenteren of publiceren daarvan;
 - h. indien nodig, diensten voor vertaling en terminologisch onderzoek in het leven te roepen en/of te bevorderen en te financieren, met name ten einde passende administratieve, commerciële, economische, sociale, technische of juridische terminologie in elke regionale taal of taal van een minderheid in stand te houden en te ontwikkelen.
2. Ten aanzien van andere gebieden dan die waar de regionale taal of taal van een minderheid van oudsher wordt gebruikt, verplichten de Partijen zich ertoe, indien het aantal gebruikers van een regionale taal of taal van een minderheid dit rechtvaardigt, passende culturele activiteiten en voorzieningen in overeenstemming met het voorgaande lid toe te staan, aan te moedigen en/of te bieden.
3. De Partijen verplichten zich ertoe bij het voeren van hun buitenlandse cultuurbeleid een passende plaats te geven aan de regionale talen of talen van minderheden en de cultuur waarvan deze een uitingsvorm zijn.

Artikel 13. Economisch en sociaal leven

1. Met betrekking tot economische en sociale activiteiten verplichten de Partijen zich ertoe in het hele land:

- a. uit hun wetgeving alle bepalingen te verwijderen waardoor zonder gerechtvaardigde redenen het gebruik van een regionale taal of taal van een minderheid wordt verboden of beperkt in documenten met betrekking tot het economische of sociale leven, met name in arbeidsovereenkomsten en in technische documenten zoals gebruiksaanwijzingen voor produkten of apparaten;
 - b. te verbieden dat in de interne voorschriften van ondernemingen en in particuliere documenten clausules worden opgenomen die het gebruik van een regionale taal of taal van een minderheid, althans tussen gebruikers van dezelfde taal, uitsluiten of beperken;
 - c. zich te verzetten tegen praktijken gericht op ontmoediging van het gebruik van een regionale taal of taal van een minderheid in verband met economische of sociale activiteiten;
 - d. het gebruik van een regionale taal of taal van een minderheid met andere dan de in de voorgaande letters genoemde middelen te vergemakkelijken en/of aan te moedigen.
2. Met betrekking tot economische en sociale activiteiten verplichten de Partijen zich ertoe, voor zover de autoriteiten daartoe bevoegd zijn, binnen het gebied waar de regionale taal of taal van een minderheid wordt gebruikt en voor zover dit redelijkerwijze mogelijk is:
- a. in hun financiële voorschriften en voorschriften betreffende het bankwezen bepalingen op te nemen waardoor, door middel van met de handelspraktijk verenigbare procedures, het gebruik van een regionale taal of taal van een minderheid wordt mogelijk gemaakt bij het opstellen van betalingsopdrachten (cheques, wissels, enz.) of andere financiële documenten of, waar passend, de toepassing van zulke bepalingen te waarborgen;
 - b. in de rechtstreeks onder hun toezicht staande economische en sociale sectoren (overheidssector) activiteiten te organiseren ter bevordering van het gebruik van een regionale taal of taal van een minderheid;
 - c. te waarborgen dat sociale voorzieningen zoals ziekenhuizen, bejaardentehuizen en andere tehuizen de mogelijkheid bieden om personen die een regionale taal of taal van een minderheid gebruiken en die op grond van een slechte gezondheid, ouderdom of om andere redenen zorg behoeven, in hun eigen taal te ontvangen en te behandelen;
 - d. met passende middelen te verzekeren dat veiligheidsinstructies tevens in een regionale taal of taal van een minderheid worden gesteld;
 - e. ervoor te zorgen dat door de bevoegde autoriteiten verstrekte informatie betreffende de rechten van consumenten in de regionale taal of taal van een minderheid beschikbaar is.

Artikel 14. Grensoverschrijdende uitwisselingen

De Partijen verplichten zich ertoe:

- a. de bestaande bilaterale of multilaterale overeenkomsten met de Staten waar dezelfde taal in identieke of soortgelijke vorm wordt gebruikt toe te passen, of indien nodig te streven naar het sluiten van zulke overeenkomsten, op zodanige wijze dat contacten tussen de gebruikers van dezelfde taal in de betrokken Staten op het gebied van cultuur, onderwijs, informatie, beroepsopleiding en permanente educatie worden bevorderd;
- b. ten behoeve van regionale talen of talen van minderheden de samenwerking over de grens heen, met name tussen regionale of plaatselijke autoriteiten in wier gebied dezelfde taal in identieke of soortgelijke vorm wordt gebruikt, te vergemakkelijken en/of te bevorderen.

DEEL IV. TOEPASSING VAN HET HANDVEST

Artikel 15. Periodieke verslagen

1. De Partijen dienen periodiek, in een door het Comité van Ministers voor te schrijven vorm, bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa een verslag in inzake het door hen gevoerde beleid overeenkomstig Deel II van dit Handvest en inzake de maatregelen

genomen ter toepassing van de bepalingen van Deel III die zij hebben aanvaard. Het eerste verslag wordt ingediend binnen het jaar dat volgt op de inwerkingtreding van het Handvest voor de betrokken Partij, en de volgende verslagen met tussenpozen van drie jaar na het eerste verslag.

2. De Partijen maken hun verslagen openbaar.

Artikel 16. Bestudering van de verslagen

1. De ingevolge artikel 15 bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa ingediende verslagen worden bestudeerd door een overeenkomstig artikel 17 ingestelde commissie van deskundigen.
2. In een Partij wettig opgerichte organen of verenigingen kunnen de aandacht van de commissie van deskundigen vestigen op aangelegenheden betreffende de verplichtingen die deze Partij op zich heeft genomen ingevolge Deel III van dit Handvest. Na raadpleging van de betrokken Partij kan de commissie van deskundigen rekening houden met deze informatie bij het opstellen van het in het derde lid bedoelde rapport. Deze organen of verenigingen kunnen voorts verklaringen indienen betreffende het door een Partij overeenkomstig Deel II gevoerde beleid.
3. Op grond van de in het eerste lid bedoelde verslagen en de in het tweede lid bedoelde informatie stelt de commissie van deskundigen een rapport op voor het Comité van Ministers. Dit rapport gaat vergezeld van de commentaren waarom de Partijen zijn verzocht en kan door het Comité van Ministers openbaar worden gemaakt.
4. Het in het derde lid bedoelde rapport omvat met name de voorstellen van de commissie van deskundigen aan het Comité van Ministers voor het opstellen van eventueel vereiste aanbevelingen van het Comité aan een of meer Partijen.
5. De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa brengt elke twee jaar uitvoerig verslag omtrent de toepassing van het Handvest uit aan het Parlement.

Artikel 17. Commissie van deskundigen

1. De commissie van deskundigen bestaat uit één lid per Partij, door het Comité van Ministers benoemd uit een lijst van personen van de hoogste integriteit en met erkende deskundigheid betreffende de in het Handvest behandelde aangelegenheden, die worden voorgedragen door de betrokken Partij.
2. De leden van de commissie worden benoemd voor een tijdvak van zes jaar en kunnen worden herbenoemd. Indien een lid zijn ambtstermijn niet kan voltooien, wordt hij vervangen overeenkomstig de procedure vervat in het eerste lid en de vervanger voltooit de ambtstermijn van zijn voorganger.
3. De commissie van deskundigen stelt haar reglement van orde vast. De secretariaatsdiensten worden verschaft door de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

DEEL V. SLOTBEPALINGEN

Artikel 18

Dit Handvest staat open voor ondertekening door de Lidstaten van de Raad van Europa. Het behoeft bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring. De akten van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

Artikel 19

1. Dit Handvest treedt in werking op de eerste dag van de maand die volgt na het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop vijf Lidstaten van de Raad van Europa, in overeenstemming met de bepalingen van artikel 18, hun instemming aan het Handvest te worden gebonden tot uitdrukking hebben gebracht.
2. Ten aanzien van een Lidstaat die later zijn instemming aan het Handvest te worden gebonden tot uitdrukking brengt, treedt het in werking op de eerste dag van de maand die volgt na het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum van nederlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring.

Artikel 20

1. Na de inwerkingtreding van dit Handvest kan het Comité van Ministers van de Raad van Europa iedere Staat die geen lid is van de Raad van Europa uitnodigen tot dit Handvest toe te treden.
2. Ten aanzien van een toetredende Staat treedt het Handvest in werking op de eerste dag van de maand die volgt na het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum van nederlegging van zijn akte van toetreding bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

Artikel 21

1. Een Staat kan bij de ondertekening of bij de nederlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding een of meer voorbehouden maken ten aanzien van het tweede tot en met het vijfde lid van artikel 7 van dit Handvest. Er mogen geen andere voorbehouden worden gemaakt.
2. Een verdragsluitende Staat die ingevolge het voorgaande lid een voorbehoud heeft gemaakt, kan dit geheel of gedeeltelijk intrekken door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte kennisgeving. De intrekking wordt van kracht op de datum van ontvangst van de kennisgeving door de Secretaris-Generaal.

Artikel 22

1. Iedere Partij kan dit Handvest te allen tijde opzeggen door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte kennisgeving.
2. De opzegging wordt van kracht op de eerste dag van de maand die volgt na het verstrijken van een tijdvak van zes maanden na de datum van ontvangst van de kennisgeving door de Secretaris-Generaal.

Artikel 23

De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa stelt de Lidstaten van de Raad en iedere Staat die tot dit Handvest is toegetreden in kennis van:

- a. iedere ondertekening;
- b. de nederlegging van iedere akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding;
- c. iedere datum van inwerkingtreding van dit Handvest in overeenstemming met de artikelen 19 en 20;
- d. iedere op grond van de bepalingen van artikel 3, tweede lid, ontvangen kennisgeving;
- e. iedere andere handeling, kennisgeving of mededeling betrekking hebbend op dit Handvest.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekenden, daartoe naar behoren gemachtigd, dit Handvest hebben ondertekend.

GEDAAN te Straatsburg, op 5 november 1992 in de Engelse en de Franse taal, zijnde beide teksten gelijkelijk authentiek, in een enkel exemplaar, dat zal worden nedergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa doet hiervan voor eensluidend gewaarmerkte afschriften toekomen aan iedere Lidstaat van de Raad van Europa en aan iedere Staat die is uitgenodigd tot dit Handvest toe te treden.